

NARATIVNÍ IDENTITA ŽÁKŮ SOUKROMÝCH ALTERNATIVNÍCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL

STUDENTS' NARRATIVE IDENTITY: CZECH PRIVATE ALTERNATIVE PRIMARY AND LOWER SECONDARY SCHOOLS

Kateřina Vlčková¹

¹ Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Identita žáků je dynamická, mnohohrstevnatá, konstruovaná v interakci aktérů edukačního procesu. Je formována edukačním procesem a ovlivňuje ho. Zajímalo nás, jaké identity vykazují žáci soukromých alternativních základních škol. Žáci pátého a osmého ročníku dvou škol (N = 65) napsali narativy o důležité situaci ve škole, kde byli hlavními aktéry. Žáci se silně vztahovali ke kamarádům, reportovali pozitivní vztah k učitelům, vzdělávání i škole. Zažívali zajímavé vzdělávání, blízkost a respekt.

Klíčová slova: žákovská identita, narativní výzkum, žákovské narativy, základní vzdělávání, soukromé alternativní školy

Abstract

Student identity is dynamic, multi-sided, and co-constructed in educational interaction, that is, formed by the educational process but influencing it as well. Our research focused on the identities of students of private alternative primary and lower secondary schools. 65 students wrote narratives about an important situation in their school. The students strongly related to their friends, reported positive relations with teachers, the school. They also mentioned experiencing stimulating education and respectful human relationships.

Keywords: students' identity, narrative research, students' narratives, primary and lower secondary education, private alternative schools

1 ÚVOD

Současné výzkumy ukazují na význam identity žáků pro porozumění edukačním procesům. Důležitým aspektem těchto procesů je, jak žáci vnímají sami sebe (kdo jsou) a jak se jejich identita formuje vlivem výukového procesu, interakce ve školním prostředí a kultury školy.

2 TEORIE

V našem výzkumu se zaměřujeme na narativní identitu žáků českých soukromých alternativních základních škol. Identitu pojmáme v souladu s Edwardsovou a Burnsovou (2016) jako dynamickou, mnohvrstevnatou, vyjednávanou a konstruovanou v interakci aktérů a podmínek. Současné výzkumy zdůrazňují vícečetnou identitu žáků vázanou na jejich věková specifika, gender, etnicitu, sexuální orientaci či sociální prostředí (kamarády, rodiče, zájmové kroužky, školu,...). Tyto výzkumy ukazují, že se identita žáka promítá do edukačního procesu a také že edukační proces formuje identitu žáka.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Naše výzkumná otázka zní: Jaké identity žáci soukromých alternativních škol performují a v jakých kontextech (ve vztahu ke spolužákům, rodičům, učitelům, principům daného alternativního směru,...)?

Pro zkoumání identity žáků jsme zvolili narativní přístup odrážející identitu a příběh jedince (Holstein & Gubrium, 2000). Žáci pátého a osmého ročníku dvou základních soukromých alternativních škol (2020/21, 4 třídy, N = 65) napsali příběh o pro ně důležité situaci, kterou zažili ve škole a v níž hráli hlavní roli. Analýza dat proběhla v Atlas.ti pomocí otevřeného kódování (Švaříček et al., 2010).

4 VÝSLEDKY

V současnosti analyzujeme data. Předběžné výsledky ukazují, že identita žáků soukromých alternativních škol je silně vázána na zajímavé vzdělávání, vřelý vztah k učitelům a kamarádům a ke škole, společným zážitkům z cest či projektových aktivit ve škole. Ukazují se věkově typické genderové rozdíly. Dívky

vyhledávají společnost dívek (povídání si), chlapci chlapců (soutěží ve sportu apod.). Žáci své narativy vypráví v chronologii dne, velmi často se vztahují k jídlu, spánku, dlouhému času na cestě na výletech, vyzvedávání rodiči po výletě. Školu a učitele mají rádi a bude jim chybět při odchodu na další stupeň vzdělávání.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Zkoumaní žáci alternativních soukromých škol se učí ve svobodném, respektujícím prostředí zajímavě a zajímavé věci, mají pozitivní vztah ke vzdělávání, učitelům a škole a bytí spolu s ostatními. Žáci toto prostředí, vzdělávání, učitele i kamarády oceňují a váží si jich. Mají ke škole, učitelům i spolužákům blízkých vztah. Výsledky našeho výzkumu v souladu s Beijaardem a kol. (2004) naznačují, že žákovská identita není neměnným rysem žáka, ale relačním jevem.

6 LITERATURA

- Beijaard, D., Meijer, P. C., & Verloop, N. (2004). Reconsidering research on teachers' professional identity. *Teaching and Teacher Education*, 20, 107–128.
- Edwards, E., & Burns, A. (2016). Language teacher–researcher identity negotiation: An ecological perspective. *Tesol Quarterly*, 50(3), 735–745.
- Holstein, J. A., & Gubrium, J. F. (2012). *Varieties of narrative analysis*. Sage.
- Švaříček, R., & Šedová, K. et al. (2010). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek vznikl v rámci projektu GA ČR *Narativní identity aktérů ve vzdělávání na soukromých alternativních školách* (GA20-12828S). Autorka děkuje za poskytnutou podporu.